

ՆԿԱՐԱՊԵՏ ԱՅՎԱԶՈՎՍԷԻԻ

ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԵՍՆ Ի ՓԱՐԻԶ

ԱՆԱՆՈՎ Փարիզ իւր նկարչութեան տարեկան ցուցա-
հանդէսը 'ի Salonն' (Դահլիճն) կը հրաւիրէ անդ անուն
ստանալու կամ համբաւին վերահաստատելու ըզձա-
ցող անհամար նկարչաց մրցումն ու եռանդն. և ա-
հա հեռագոյն այդ ժխորէն՝ հայազգի նկարչապետ մի
'ի Ռուսաստանէ հետը բերած 28 նկարուց մասնական՝
հանդէս մի կ'ընծայէ 'ի նշանաւոր արահան Durand-Ruelի՝

Յոհան Ալվազովսկի հանրածանօթն Ռուսաց, որոյ արուեստական
պարծանաց յիսնամեայ յորելեանը խնդուլթեամբ կատարեց Պետր-
բուրգի ակադեմիայն յամին 1887, Փարիզու՝ արուեստից մայրաքա-
ղաքիս՝ դատաստանն ևս իւր յաջողութեանց վրայ յաւելլոյ գիտ-
մամբ, յայս երկու ամի 1887-89 ձեռակերտեալ գերադոյն գործովքն
կը ներկայանայ Գաղղիոյ :

« Անծանօթ չիմ քաղաքիս, այլ ժամանակակից սերունդն մոռա-
ցած է զիս », կըսէր ինձ 73ամեայ առողջ Ալվազեանն, և կը պատ-
մէր ինձ, հանդէսը բանալէ քանի մի օր յառաջ, հսկելով իւր նկա-
րուց գետեղման, և անոնց նկատմամբ հրաման մի տալու համար խօս-
քըն ընդմիջելով, կը պատմէր ինձ իւր նշանաւոր կենաց ընթացքն,
հայկական վարժարանի մը մէջ աշակերտելն, Պետրբուրգի ակադե-
միայէն ելնելն, իտալիոյ ուղևորութիւնքն, յամի 1844 Փարիզու Sa-
lonի մէջ հանդիսադրելն և ոսկի միտալ առնուլն. 1857ին Chevalier

1. Ի Palais de l'Industrie, Champs-Élysées արբունի վարազափողոցին
վրայ :

2. Ի Rue Le Pelletier և Rue Lafitte.

de la Légion d'honneur շքանշանով պատուիրն, յետ խորմու պատե-
րազմին վերստին 'ի փարիզ գալն և Անգլիա երթալն, նորա ասիւնքը
հետագոտելու համար. զի ծովն՝ որ դամ մի իւր կեանքը վտանգի մէջ
դրած էր, մինչև կորսուած համարել զինքն իւր բարեկամաց, ծովն
իւր մտաց սեւեռեալ պատկեր դարձած էր և ամենուրեք ծովը կը
խորհէր ու կը փնտռէր :

Յանցեալ ամին ¹, աշխարհահանգիսին առթիւ, ըսած էր ինձ նը-
կարչապետն, կ'երթամ ամսուան մը համար 'ի Պիսաից, տեղւոյն
ծովն ուսումնասիրելու համար, և կը նկարէր անդ այսօր 'ի տես
դրուած հինգ նկարքը, յորս ծագող և խոնարհող արևու մը լոյսն ու
ծովուն զուարթութիւնն իրարու հետ կը մրցին :

Իր ճանաչէր նա ծովուն հաւորութիւնը անձին փորձառութեամբ
բըն, կը ճանաչէր նորա մեղամաղձիկ կերպարանքն յափանց Անգլիոյ.
կը մնար նորա կենդանածիծաղ երեւոյթն ևս ճանչնալ, յորմէ վերջը
քաշուելով 'ի խաղաղաւէտն Թէոդոսիա, աչքն 'ի պաշտելին իւր
Սեւ ծովն յառեալ՝ հանապազ դիտեց, ուսումնասիրեց, փորձեց և
հուսկ ուրեմն ստացաւ այն գաղանիքն՝ իւր նկարուց մէջ մեծ դեր
խաղացող երևակայութիւնը մարմնաւորելու իւր պատկերաց վրայ,
իւր 28 նկարքը ծովու կեանքը կը ներկայացունեն ամէն երեւոյթնե-
րովն : Երո՞ւք կ'ախորժին նկատել նկարի մը վրայ գունաց զուարթու-
թիւնը և աղաղակող երեւոյթքն՝ զարմացմամբ պիտի դիտեն Այվա-
զովսիի նկարուց մեծամասնութիւնը. մինչդեռ սակաւ պատկերք
նիւթ պիտի ընձեռեն անոնց՝ որ կը վերադասեն նիւթոյ մը հաւա-
տարիմ՝ ներկայացուցումը և գունաց ճշդութիւնը, պարզութեամբ
և համեստութեամբ հանդերձ :

Հանդէսն բացուելու նախընթաց օրն էր Պր. Այվազեանն մաս-
նաւոր հրամանագրաւ ազատ մուտք շնորհած էր ինձ 'ի 1 Ապրիլէ ց 15
Մայիսի. ժամանակ տեղութեան ցուցահանդիսին. և ես հանդա-
րուութեամբ կը դիտէի նկարքը, երբ յանկարծ մօտեցաւ ինձ նկարչա-
պետն ու ըսաւ. Անշուշտ հայկակա՞ն նիւթ մի կը փնտռես իմ նկա-
րուցս մէջ : Այո՛, Տէր, լաւ գուշակեցիք միտքս, պատասխանեցի. ու
տարաւ դիտմանկայ սրահին մէջ ու ցուցուց հեռուէն և ըսաւ. Ա-
հա մեր Հայաստանն : Մեծադիր պատկեր մ'էր. ցանկին մէջ թիւ 3
կը կրէր, այս վերնագրաւ, Après le déluge, près de l'Ararat : Այրա-
րատ լեռը՝ իւր տապանախիր սրբազան գագաթը կը խառնէ 'ի մի-
գամած ամպս. Նոյ և որդիք և անասունք առաջին անգամ ոտք կը
կոխեն աստուածացոյց հողոյն վրայ. կարծես երկիրն դեռ անհաս.

1. Հուլիսուր նկարչապետին ծանօթացումն շնորհակալութեամբ հանդերձ
պարտական եմ Հ. Քերովի. Վ. Քուչներեանի, արժանապատիւ Առաջնորդի
'ի Թէոդոսիա Տաւրիոյ, իւր անցեալ ամին աշխարհահանգիսին առթիւ 'ի
Փարիզ :

տատ է իրենց ոտքին՝ տակ. թռչունք՝ չրջակայ ճախճախուտ վայրաց
և այն ընդարձակածառալ յուրերուն վրայ, յետ երկարատև բանտ-
արգելութեան առաջին թռիչը կ'առնուն, և առաջին համարոյն կու-
տան համասարած լճաց, որ չիչ ատենէն տեղի պիտի տան ցամաքին,
յորում մարդկութիւնն իւր երկրորդ որորանը պիտի գտնէ, պիտի
բազմանայ. և յետ զարգանալոյ, ազգ ազգ յաշորգելով պիտի թռ-
չու լքանէ այդ աստուածընտիր աշխարհը ազգաց արհամարհու-
թեան նշաւակ, նկարին մառախուղն և միգամած լեռոն ճրքան նը-
մանութիւն կ'ընծայեն մեր հայրենեաց մառախլապատ գոյութեանն:

Բացման առաջին օրն, 1 Ապրիլի, այցելողաց առաջինն էր Baron
de Mohrenheim Ռուսաց դեսպանն և լիազօր պաշտօնեայն, որ ման-
րամանորէն դիտեց ու տեղեկացաւ նկարուց. և յետոյ ծանոյց նկար-
չապետին և Durand-Ruelի որ Հասարակապետութեան Նախագահն,
Carnot, վաղուան օրը այց պիտի ելնէր հանդիսին, Երկրորդ օրը՝ այ-
ցելուք հաճութեամբ կը դիտէին քաղաքին բնիկ և օտարազգի՝ մա-
նաւանդ Ռուսաց՝ ազնուականութեան հետ՝ եւ և Նախագահն Car-
not, որուն երկու հոգի կ'ընկերէին 'ի ցոյցս նկարուց. յաջմէ Ռու-
սաց դեսպանն և 'ի ձախմէ Այվազեանն կարմիր մետաքսեայ ուսընդ-
անութիւն գրած, Պատուոյ լեգէնի շքանշանն 'ի կուծա: Որովք որ
առաջին անգամ կը տեսնէին զնա, յիսնամեայէն աւելի չէին կարծեր
այդ բարձրահասակ, ուղիղ, լայն ուսովք և ճիւղմակախառն ալեգք ու
մօրեան նկարչին: Ռուս իշխանուհի մի, յետ մեկնելոյ Նախագահին,
մօտենալով Այվազովսկիի և իւր զարմանքը յայտնելէ վերջ, ըսաւ.
Ոհհուն երազութիւն և անխոնջութիւն մը կը նկատեմ՝ ձեր այսչափ
նկարքն այնքան քիչ ժամանակի մէջ աւարտելուն մէջ. և յաւել ժլպ-
տելով. Արդեօք գիշերներն ես աշխատեցաք:

Նախագահն հետաքրքրութեամբ կ'ունկնդրէր լաւ գողդիախօս
Այվազեանին բացատրութեանց. և կանդ առաւ մասնաւորապէս եր-
կու նկարուց առջև, որոց միոյն տիտղոսն է. «Օրհասական վայր-
կեանն յՈվկիանու», և միւսոյն «Աւերումն Պոմպէի»: Առաջինն՝ որ մե-
ծագոյնն է 'ի նկարս՝ եռակայմ նաւ մի կը ներկայացունէ, լեռնա-
ցեալ ալեաց մէջ ըմբռնեալ և կիսով չափ ընկղմեալ. նաւն ու մար-
դիկն ալ կորսուած համարելի են. միայն նաւուն կայմերն յուրէն
գուրս բանի մի յուսահատ անդր ապաստանելոյ վերջին յոյսն են
մօտալուտ կորստեան դէմ. 'ի զմեզ ծովուն անագործութեան գը-
թութիւն կը պաղատին, արդէն թխազոյն առկախ ալիք մը մերձ
է վրանին տապալել և յղել վնասա 'ի խորս ծովուն: Միւս նկարն՝
սակաւ մի փղբարգոյն՝ կը ցուցանէ զՊոմպէա քաղաքն հրացեալ լա-
ւայի զոհ եղած, անհետանալով կարմրագոյն փոշոյ և հրոյ հեղեղի
մը տակ. արտաշարժ եղականութեամբ և ներկուտ արուեստաւոր ձե-
ռաց զործ:

Այլ նկարքն կը ներկայացընեն Միջերկրական ծովուն, Գանի, Պիաուիցի եւ Աթէնքի ծովափունքը, Ուվկիանոսի մառախլապատ կամ խոնարհող արեւու տպաւորութիւն 'ի ջուրս, ալեաց փրփուրն ժայռից վրայ, արծաթեայ լուսնոյ մը կախարդիչ անդրադարձութիւնն, Կ. Պօլսոյ Եօթն Աշտարակաց ալէկոծ որմունքն, Տօլմա—Պահչէի վճիտ ու հայելատիպ լճակն, Կովկասու եւ Ղրիմու ափունքը, Կէօթէփէի եւ Այու—Տաղի ծովահայեաց բարձունքը, Այլ, նկարուց մեծամասնութիւնն զՍեւ ծովն կը 'ներկայացունէ, զոր կէս դարու չափ իւր աչաց առջև ունեցած է նկարիչն եւ զոր կը գգուէ իւր վրձնաւն նորա վայրենի ահաւորութեան եւ թխազոյն երանգոց մէջ։

Նախագահն մերթ ընդ մերթ իւր զարմանքը ցուցանելէ յետոյ Այվազովսկիին, 'ի վերջոյ՝ 'ներկայ եղող բազմութեան առջև մասնաւոր կերպով բացայայտեց իւր զգացած համարումն եւ համակրութիւնն Պետրբուրգի Ակադեմիոյ Խորհրդոյն նշանաւոր անդամոյս։

Հետեւեալ ցանկն կը ներկայացունէ Պր. Այվազենին 28 պատկերաց ցուցահանդէսն, ըստ կարգի թուահամարի ցուցակին.

1. Ահեղաւքանչ վայրկեանն յՈւվկիանու.
2. Արգոնաւորդք յափունս Կողքիսի (Կովկաս).
3. Յետ ջրհեղեղին, Արարադայ (Մասիսի) քով.
4. Պոմպէա քաղաքին կործանումն (տեսիլ ծովու կողմէն).
5. Ալէքսէ խարակ, Պիաուիցի մօտ.
6. Պիաուիցի ծովափունքն (գիշերային տեսիլ).
7. Արեգական մուտքն, — Սպանիոյ ափունքն. տեսիլ 'ի Պիաուիցէ.
8. Մարմարայի ծովն եւ Եւոքի—Գոշէ գոեակն (Կ. Պոլիս).
9. Ս. Խաւհակ Մայր եկեղեցին՝ ձմեռնային օր մը (Պետրբուրգ).
10. Հարթ հաւասար հանդարտութիւն ծովու.
11. Պատրաստութիւնք Պոսիդոնի հանդիսին, անոր տաճարին մօտ.
12. Հին տաճար յափունս փայեռնեան ծովախորշին (Աթէնք).
13. Կէօթէփէի հրուանդան (Ղրիմ'). 14. Սեւ ծովն ալէկոծեալ.
15. Ծովափն Կովկասու յԱտէր.
16. Հրուանդան Այու—Տաղի (Ղրիմ').
17. Էպրուզ ծովու կողմէն (Կովկաս).— 18. Արեւուն մոնելէն վերջը.
19. Տեղատուութիւն ծովու, 'ի Պիաուից.
20. Ասպատակք ծովու Արշիպեղազոսին վրայ.
21. Վոսիոր եւ Տօլմա—Պահչէի պալատն.
22. Մօնթէ—Քարլոյի ծովեզրն.— 23. Մառախուղ.
24. Գափրի կղզին (արեւելեան կողմէն).
25. Մերձակայքն Գանի, (Cannes).
26. 27. 28. Ծովային տեսարանք.